

פרשת
בראשית
תשפ"ב

קור יעקב

לזכר נשמת אבי הר"צ ר' יעקב יצחק בן הר"צ ר' משה מנחם שפינגל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיטט סייד, נוא יארק

האמת, ובמקום קדוש כזה אי"א לסבול שום דבר שקר, אבל כשנמצא בארץ – עולם השקר, אז לא הי' יקטרג כ"כ עליהם, ואדרבה הי' משבח מי שמתגבר על יצרו, ומדבר דברי אמת בעולם הגשמי.

וי"ל עוד עפ"י דברי הקדושת לוי זצ"ל (נלב"ע כ"ה תשרי, תק"ע, יהי זכרו ברוך) הנה האדם שהוא שקרן אינו יכול לעסוק אפילו בזה העולם בעסקי העולם הזה, כי מי שהוא שקרן אינם רוצים לעשות עמו אפילו משא ומתן ולדבר עמו, ובאמת בשאר מצות אפילו כשאדם אינו מקיימם ח"ו, אעפ"כ הוא יכול לעסוק בעסקי העולם הזה. צ"ע למה הוא כן, דבלי אמת לא יכול לעסוק אפילו בעסקי העולם הזה, ולא כן בשאר מצות כלל. **ותי'** כי האמת הוא מדריגה גדולה עד מאד, ואינו בא בנקל, ואם הי' באפשרי לעולם להתקיים בלא האמת, לא הי' האדם מעורר עצמו לבוא אל האמת, ולא הי' עושה שום דבר לבוא אל מדריגת האמת, ולזה עשה השי"ת שבלא אמת לא יכול להתקיים אפילו בעסקי העולם הזה, בכדי שעייז יתעורר עצמו לבוא אל האמת בעבודת הבורא ית', וזהו כוונת הפסוק – תשליך אמת ארצה, דהיינו שגם בארציות לא יתקיים בלא אמת.

וכדאי להזכיר את דברי זקני הייטב לב זצ"ל (בהקדמתו לספרו) בראשית (התורה) ברא אלקים את – סוף תיבות – אמ"ת, וכן בסוף ימי המעשה נאמר – ברא אלקים לעשות – ס"ת אמת, וז"ש דוד המלך בתהלים – ראש דברך אמ"ת – והוא להורות כי עיקר עבודת האדם הוא מדת האמת מראשית ועד אחרית, והענין שלא יעשה האדם בשביל להתפאר או לקבל פרס שזה נקרא שקר, כי אין העבודה מרצון הלב למען ית' כי אם שתהי' עיקר כוונת האדם למלא רצון הבורא ית' בקיום מצותיו.

בשנת תשמ"ו (אדר א') כשנפטר הגאון מרן ר' יעקב קמנצקי זצ"ל, אמר מו"ר הגאון ר' שאול ברוס זצ"ל, שבודאי הוא נבחר להיות על הבית דין של מעלה של דורנו, לכן כל אחד צריך לזיהר במדת האמת שמדה זאת הי' מהעיקרים אצלו – זכרתי שפעם אחת מו"ר זצ"ל אמר בשיעורו את דברי קצות החושן שמביא סברת גדול אחד, וכתב עליו תואר "חכם" ודייק רבינו שלא כתב תואר גאון אלא חכם, והטעם שכל דבריו היו מדויקים ואמיתים, שבודאי גדול זה הי' תלמיד חכם מופלג, ולית מאן דפליג ע"ז, אבל עכ"פ לא הי' בבחינת גאון, ולכן קרא אותו חכם, ומו"ר זצ"ל הי' מתלונן דללידע בזמנינו אינו כן, דאם לא יקרא לתלמיד חכם בלשון גאון הוא זלזל בכבודו – ומצאתי כדבריו בספר שדי חמד (כלל ק"מ) חנופה – מה שנתרבה המנהג בדורינו להפליג ולהרבות בתוארים הרב, הגאון המפורסם, הגאון האמיתי, וכיוצא בזה אשר שומה בלבי כי לא נכון הדבר, ויש בה חשש חנופה, ודרכי הי' לצמצם בתוארים בכל מאי דאפשר, ולא לכתוב תואר זולת לגדולים המפורסמים בדורינו.

ומסיים בענין זה מדברי הגאון מאסטרונצא זצ"ל שפירש באופן נפלא, הטעם שהתורה מתחילה באות ב' ולא באות א', כי יש כ"ב אותיות בהא"ב, וכדי לחלק אותם על כל שבעת ימי בראשית, צריכים לעשות צירוף מן ג' אותיות לכל יום ויום

בראשית ברא אלקים וגו' ויאמר אלקים נעשה אדם (א', כ"ו) איתא במדרש רבה (ח', ה') א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים – אל יברא, ומהם אומרים – יברא, הה"ד (תהלים, פ"ה, י"א) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד אומר – יברא, שהוא גומל חסדים, ואמת אומר – אל יברא, שכולו שקרים, צדק אומר – יברא, שהוא עושה צדקות, שלום אומר – אל יברא, דכולי קטטא, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ, הה"ד (דניאל, ח', י"ב) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסיי שלך (חותמך, שהרי חומתו של הקב"ה הוא אמת) תעלה אמת מן הארץ, הה"ד אמת מארץ תמצח.

צ"ע אי"כ למה לא השליך שלווים לארץ, כמו שהשליך אמ"ת לארץ. **וי"ל עפ"י דברי יזי משה (מפרשי המדרש)** כיון דהשליך אמת יהי' מותר לשנות מפני דרכי שלום, ונוסף כח לשלום, ובה יפה כחה ולא קיטרגה.

ביתר ביאור – כיון דהשליך אמ"ת לארץ, נחלש כח האמת, ומחמת זה הי' מותר לשנות מפני השלום. **ולפ"ז י"ל דעייז** נתבטלה טענת שלום שאומר – אל יברא, דכולי קטטא, דכיון שהי' מותר לשנות מפני דרכי שלום, אז לא יהי' כ"כ מחלוקת ביניהם.

ואולי זהו כוונתו במה שכתב שם – ועוד י"ל כיון דחזי שנשליך אמ"ת ישתוק ולא יקטרג עוד. **ולדברינו י"ל דעייז** שנשליך אמ"ת, ומותר לשנות מפני דרכי שלום, אז נתבטלה טענתו – דכולי קטטא.

ב) צ"ע כוונת סוף דברי המדרש – תעלה אמת מן הארץ, אם הקב"ה אמרה, דהיינו זה הי' תשובת הקב"ה להמלאכים, או המלאכים אמרה, דהיינו זה הי' חלק מבקשתם שתחזור אמ"ת לשמים. **וי"ל עפ"י דברי העץ יוסף (מפרשי המדרש)** שזה הי' מדברי המלאכים, שבקשו מה' שתעלה אמת מן הארץ, ולא נזכרה תשובת הקב"ה דפשוט ששמע להם, שלא נשאר אמת בארץ, אבל בילקוט גרס – אמר להם תעלה אמת פ"י שהוא תשובת הקב"ה, דהיינו ששמע בטענתם שאין ראוי לבזות לאמת. **ולפ"ז צ"ל דאע"פ** שלבסוף הקב"ה החזיר מדת האמ"ת לשמים כבקשת המלאכים, אבל כיון שלא הי' בשמים בשעת בריאת האדם, לא יכול לקטרג כנגדו.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי הדברי שאול, הנה לא ישובח האדם הגדול בחכמה, בהיותו יושב בארץ אשר אנשי אנשי מדות, ויש בהם מעלות נכבדות, כי בודאי הי' לומד מהם, אבל ישובח האדם כשלא הי' לו מי ללמוד, ובכ"ז נעשה גדול. **ולפ"ז י"ל דזה שנאמר – תעלה אמת מן הארץ, הי' תשובת הקב"ה להמלאכים, שהשיבם שאדרבה בשביל שכולו שקרנים, הי' רצוני שתשאר אמת בארץ, שאז אשתבח במי שיש לו מדת האמ"ת.**

ביתר ביאור – זה שמדת האמ"ת קטרגה על האדם, ואמר שכולו שקרנים הם, הוא מצד שהוא נמצא בשמים – עולם

בפרטות, כי שבעה פעמים ג' הרי הוא כ"א, ואז נשאר עוד אות אחת, אשר האות הזו היא מחברת על כל צירוף הפרטי מבכל יום ויום כדי להאיר אותו וליתן בו נשמת חיים.

הנה ידוע כי מלת – אמ"ת, הוא במספר קטן תשע"ה, ומלת – שק"ר, הוא במספר קטן שש"ה, ע"כ כאשר חותמו של הקב"ה הוא אמת, לכן רצה הקב"ה לזכות בזה את ישראל עם קדושים, לכן צוה להניח את חותמו הקדוש – אמת, על כל יום ויום משבעת ימי בראשית, וע"כ ה' בהכרח להתחיל את התורה באות ב', והיינו בראשית ברי"א אלקיים א"ת, כדי שהצירופים הנ"ל יתחילו ג"כ מאות ב', דל"כ אלא התורה מתחילה באות א', שאז ה' התחלת הצירופים ג"כ מאות א' דהיינו כזה – אב"ג, דה"ו, זח"ט, יכ"ל, מנ"ה עפ"צ, קר"ש, ואז ה' עולה כל צירוף וצירוף במיוחד במספר קטן – שש"ה, כמנ"ן שק"ר, וממילא האות ת' ה' מלוה את כל צירוף בפרטות כדי לרשום ולחתום בו במדת השקר שאין לו רגלים – בתי"ו של דם אשר זהו החותם בשם הנחש, זה השטן הוא היצה"ר, אולם זאת לא רצה הקב"ה בשום אופן כדי שלא יתן יד להשטן ח"ו שיהי לו ניקה מהקדושה, אבל אם הצירופים מתחילים באות ב', והיינו באופן כזה – בג"ד, הו"ז, חט"י, כל"מ, נס"ע, פצ"ק, רש"ת, דאז כל צירוף וצירוף בפרטות מכל יום ויום הוא עולה במספר קטן – תשע"ה כמו מלת אמת, ואות א' הנשארת המרמז לאלופו של עולם, מלוה את כל צירוף מבכל יום ויום, ומאירה בו מדת האמת, שהוא חותמו של הקב"ה.

וכעין זה איתא במסילת ישרים (שער החסידות סוף פרק י"ח) הנה שורש החסידות הוא מה שאמרו ז"ל אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, והענין הוא כי הנה המצוות המוטלות על כל ישראל כבר ידועות הן, וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא ית' שמו אהבה אמיתית לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה ה"ב בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואע"פ שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו ה"ב להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהי' הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת, כללו של דבר בין כל מה שהאבה בנייהם עזה באמת, שלא יאמר לא נצטויתי יותר, די לי במה שנצטויתי בפירוש, אלא ממה שנצטוה ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהי' לו לנחת.

נראה מדבריו דבר חדש בהיסוד של חסידות, שע"פ פשטות הוא לעשות לפנים משורת הדין, ורבינו מחדש דחוץ מזה, העמלות גופא להבין מהו רצון ה' הוא ג"כ מיסודותיו, וחסרון זה הי' בבלעם הרשע, שאע"פ שעשה רצון ה', כמ"ש (במדבר, כ"ב, י"ח) לא אוכל לעבר את פי ה' אלקי, לא טרח להבין מה הי' רצון ה'.

ולפ"ז י"ל דבר חדש, עפ"י פרש"י (א', ז') הטעם שביום שלישי נכפלו בו - כי טוב, כיון שנגמרה מלאכת המים, וגם התחיל מלאכה אחרת וגמרה. ולדברינו י"ל שכפל בו - כי טוב, שבאותו יום נבראת - שמחה, כמ"ש - יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, ואין כאן דבר טוב יותר שמחה: ואפשר מטעם זה ומתחילין - בראשית, מיד אחר שמחת תורה, לרמז שגם שמחה נבראת בששת ימי המעשה.

ולפ"ז י"ל כיון ששמחה נבראת ע"י ק"ו, מדה זו של ק"ו מעוררת רחמי שמים, דכשהקב"ה בשמחה הוא משפיע עלינו כל טוב, וכמ"ש בתפלת שים שלום - כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו, תורת חיים, ואהבת חסד, וצדקה, וברכה, ורחמים, וחיים, ושלוש. ולפ"ז י"ל מה שנאמר בסוף ספר יונה (ד', י', י"א) ויאמר ה' אתה חסד על הקיקיון אשר לא עמלת בו וגו' ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם - צ"ע למה טען הקב"ה ליונה בתורת ק"ו, ולא אמר לו סתם שהוא חס על נינוה כיון שהיא עיר גדולה. ולדברינו י"ל שמדת ק"ו מעוררת שמחה, וכשהקב"ה בשמחה הוא מעורר רחמים על הבריות. ואולי מטעם זה מתפללים על גש"ס בשמיני עצרת, כיון שהוא זמן של שמחה, הוא זמן מסוגל לקבל כל השפעות טובות אכ"ר.

וי"ל עוד עפ"י דברי הרה"ק מקאלשיטץ הי"ד, בראשית נוטריקון - באמת רצון אלקים שמחת ישראל תמיד. (ענין בחזקוני שכתב שהטעם שכפל בו "כי טוב" שבו נברא גן עדן).

ולפ"ז י"ל שהטעם שלא נתקללה הארץ מיד, כששינה מציווי הקב"ה שאמר - עץ פרי, דהיינו שיהי' טעם העץ כטעם הפרי, והארץ שינתה והוציאה - עץ עושה פרי, ולא עץ פרי, ורק כשלקה האדם על עונו נפקדה גם היא על עונו, כדי שלא לערבב השמחה של הקב"ה מק"ו הנ"ל. ובדאי זה הוי דבר גדול שהארץ לא נתקללה מיד, דאז תהי' חסרון באדם שנברא מן האדמה, ואע"פ שלבסוף נתקלל האדם, אבל עכ"פ לא נברא מן האדמה שנתקללה.

ג) ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא וגו' עשה פרי למינו (א', י"א) איתא בחולין (ס' ע"א) דרש ר' חנינא בר פפא, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות, נשאו דשאים ק"ו בעצמן, אם רצונו של הקב"ה בערבוביא, למה אמר למינהו באילנות וכי' מיד כל אחד ואחד יצא למינו, פתח שר העולם ואמר - יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

צ"ע אם הי' רצון ה' שהדשאים יהיו למיניהם, למה לא אמר להם כן בפירוש כמו שאמר להאילנות. וי"ל עפ"י דברי האגרא דכלה שאמר בשם הרה"ק ר' דוב בער ממעזריטש צ"ל, שהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם המה מכוונים להי"ג מדות של רחמים, וראי' לזה שכשמשא רבינו התפלל על מרים, אמר - ק"ל נא רפא נא לה, דהיינו שרצה להשיג רפואה ממדה ראשונה של הי"ג מדות של רחמים - קל. והשיב השי"ת - ואב"י ירוק ירק וגו' דהיינו שילמוד ק"ו שזה סגולה לעורר מדת ק"ל, וכן הוא בכל מדה ומדה, והנה התבונן בשם ק"ל הוא החסד הגמור, וכמ"ש חס"ד ק"ל כל היום, והנה השי"ת מכלכל חיים בחסד, ע"כ פעל השי"ת במזון הראשון שברא שיהי' נלמד בק"ו, והנה ע"י ק"ו יתגלה פעולת ק"ל, ויהי' מכלכל חיים בחסד.

וסיים את דבריו - והתבונן בכוונת תפלת ברוך שאמר, הוא כנגד מדת ק"ל - ולא הבנתי דבריו, דהאיך נרמז בתפלת ברוך שאמר - מדת ק"ל, אבל חשבתי שהוא נרמז בתפלת אשר"י, שהוא מסודר ע"פ אלפא ביתא - ארוממך אלקי המלך וגו' בכל יום אברכך וגו' גדול ה' ומהלל מאד וגו' תהלת ה' ידבר פי, והנה כל פסוק מסיים באות ו', דהיינו קטע שני מתחיל באות ו', למשל - ארוממך אלקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד - בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד - גדול ה' ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר, וכן כולם חוץ משני פסוקים - חנון ורחום ה' ארך אפים וגדל חסד - קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת - וזהו מדת ק"ל. ואולי מטעם זה נאמר באותה תפלה הפסוק - פותח את ידך ומשבע לכל חי רצון, שהוא תפלה על פרנסה, שאנו זוכים לה במדת הרחמים של ק"ל וכדברי האגרא דכלה.

וי"ל באופן אחר, דהנה חוץ ממה שהקב"ה רוצה שכל אחד יעשה רצונו, עוד רוצה שכל אחד יעמיק להבין מהו רצונו, וזהו מה שעשו בראשית ברא אלקים וגו' (א', א') הצמח צדק צ"ל מליובאוויטש שלח פעם את אחד מחסידיו הגדולים הגאון ר' אייזיק צ"ל אל האדמו"ר מרוזין צ"ל בעניני ציבור. כשהיה שם ראה שני חסידים שבאו לקבל מאת הרבי מריזין הסכמות על ספריהם. אחד היה גדול בתורה וחבר ספר בהלכה, השני היה חסיד וחבר ספורי מעשיות מצדיקים. וראה שהאדמו"ר נתן הסכמתו תחלה לספר ספורי מעשיות והתפלא על כך. אמר לו הרבי מרוזין למה יתפלא ע"ז, גם הקב"ה נוהג ככה בתחלת ספר בראשית פרש"י לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהוא ענין של הלכה, אבל התחיל בספורי מעשיות וגם אנחנו כך.